

У розділі про відділ давньої української літератури у книжці “Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України 1926 – 2001. Сторінки історії”. О. Мишанич із гіркотою пише про початок 1930-х рр., коли було згорнуто роботу Комісії давнього українського письменства УАН і фактично припинено дослідження нашої словесності XI – XVIII ст. Згадує він і про 1936 р. – тоді Інститут Тараса Шевченка було реорганізовано в Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН України, проте не відновлено дослідження пам’яток давньої української літератури в ньому, хоча цього ж року з’явилася стаття директора Інституту літератури акад. АН України О. Білецького “Проблеми вивчення старовинної української літератури до кінця XVIII ст.”, яка могла б навести на думку про реалізацію завдань, у ній накреслених. Відділ української давньої літератури в академічній установі почав функціонувати лише в липні 1939 р. Спершу його очолював чл.-кор. АН України С. Маслов. Разом із Інститутом відділ пережив евакуацію в м. Уфу. Тут С. Маслов із Є. Кирилюком написали “Нарис історії української літератури” (1945), у якому один із розділів було присвячено давньому українському письменству. Та незабаром з’явилася Постанова ЦК КП (б) У “Про перекидання і помилки у висвітленні історії української літератури в “Нарисі історії української літератури” (вона датована 24 серпня 1946 р.). С. Маслов дуже болісно сприйняв таку оцінку: він передав свою бібліотеку Київському університету й відійшов від наукової діяльності, не завершивши своєї давньої монографії про творчість Кирила Транквіліона-Ставровецького.

1950 р. Інститут літератури провів виїзну наукову сесію у Львові, на якій М. Гудзій піддав критиці “Історії української літератури” О. Огоновського, М. Грушевського, М. Возняка. А через рік М. Гудзій очолив відділ давньої української літератури Інституту літератури, змінивши на цій посаді С. Маслова.

1955 року вступив до аспірантури Л. Махновець, учень С. Маслова, 1956 р. – В. Кречотень, 1957 р. – В. Колосова, 1958 р. – Я. Дзира й О. Мишанич. Цьому “гроні п’ятірному” судилося змінити обличчя української медієвістики, залишити яскравий слід у вивченні давньої української літератури. Не зважаючи на ті несприятливі обставини, про які йшлося вище, а також на ще одну статтю акад. АН України О. Білецького “Стан і проблеми вивчення давньої української літератури”, яка закріплювала думки, висловлені 1936 р., і спрямовувала діяльність українських медієвістів на “єдино наукову періодизацію давньої української літератури, засновану на принципах марксистсько-ленінської методології”, на “боротьбу проти націоналістичних, формалістичних і вульгарно-соціологічних тенденцій” і на боротьбу з буржуазно-націоналістичними істориками давньої літератури, котрі “прагнуть представити її в дусі єдиного національного потоку, як літературу антисоціальної”, молоді науковці з ентузіазмом узялися за роботу, вивчаючи літературу Київської Русі, українську поезію, прозу та драматургію XVII – XVIII ст., козацькі літописи.

Після смерті О. Білецького Інститут очолив М. Шамата, котрому було чужим усе, що опинялося поза рамками соціалістичного реалізму, яким він переймався. Додавалося й негативне ставлення до всього, що робили О. Білецький, М. Гудзій. Останній обіймав посаду завідувача відділу давньої української літератури до 1961 р. А 1963 р. відділ ліквідували, створивши у складі відділу української доживотної літератури творчу групу з учених-медієвістів, які працювали над розділами про давнє письменство в “Історії української літератури” у 8 томах.

1979 р. директором Інституту літератури став акад. АН України І. Дзевєрін. Він відновив відділ давньої української літератури, керівником якого було обрано доктора філологічних наук В. Микитася. О. Мишанич 1988 р. успішно захистив докторську дисертацію “Українська література другої половини XVIII ст. і усна народна творчість”. Через три роки його було призначено завідувачем відділу української давньої літератури. За п’ятнадцять років підрозділ, який вивчав тисячолітній період в історії вітчизняного письменства, завдяки ентузіазму О. Мишанича привернув увагу не одного молодого науковця. Студіювати давню українську літературу стало престижно: перед тими, хто нею зацікавився, відкривалися можливості вивчати всі періоди, усі жанри. О. Мишанич, відчувши на собі всі можливі випробування, які випали на долю кожного мислячого, патріотично налаштованого інтелігента, – і пониження в посаді, і партійні догани, ревно уникав тиску на аспірантів, він лише намагався розкрити їхній потенціал, допомагав повірити в себе, у свої можливості. Багато сил віддавши творчості Г. Сковороди, О. Мишанич ніколи не забував учення філософа про “сродну працю”, яке спрацьовувало й під час вибору теми дисертації, і під час підготовки доповіді на наукову конференцію, і під час роботи над статтю. Це відчули на собі й докторанти й аспіранти О. Мишанича, і докторанти й аспіранти інших співробітників відділу давньої української літератури – Г. Павленко, Р. Радишевський, М. Сулима, Ю. Пелешенко, М. Назарук, Н. Поплавська, Ю. Луценко, Ігор Ісиченко, В. Шевченко, М. Трофимук, О. Савчук (Циганок), М. Шевчук (Андрущенко), І. Береза, В. Пивоваров, І. Савченко, П. Білоус, Л. Ушкалов, О. Александров, О. Пахльовська, Є. Пшеничний, Г. Нога, В. Соболь, Б. Криса, М. Карпанюк, М. Кушлаба, В. Колінець, С. Бабич, О. Засько, О. Денисенко, С. Воїнов. Їхні докторські й кандидатські дисертації позбавлені ідеологічних нашарувань, кон’юктурності, упередженості, отож давнє письменство постає в них явищем, переповненим естетичними принадами, живим життям, психологізмом – тим, чим славиться будь-яка європейська література. Мабуть, не випадково доробок співробітників відділу давньої української літератури, очолюваного О. Мишаничем, зацікавив зарубіжних учених – С. Грачіотті, Д. Броджі-Беркофф, Дж. Дель-Агату (Італія), Н. Пилип’юк, Г. Гольдблатта (Канада), В. Ерчича (Югославія), Л. Софронову, Л. Сазонову (Росія) та ін.

Завдяки авторитету й зусиллям О. Мишанича питання давньої української літератури виносяться на трибуни престижних наукових форумів – конгресів Міжнародної асоціації українців, українсько-італійські симпозиуми, організовані фундацією “Джорджо Чіні” в Києві та Венеції, зібрань, присвячених “Слову о полку Ігоревім”, Сковородинських читань у Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди, конференцій, які проводять львівські медієвісти.

Розуміючи, що українські медієвісти потребують постійної трибуни, видань, у яких можна оприлюднити свої наукові здобутки, О. Мишанич і В. Крєкотєнь 1981 р. домоглися виходу негласних “Праць відділу давньої української літератури”. Так упродовж 1981 – 1993 рр. побачили світ тематичні збірники “Літературна спадщина Київської Русі і українська література XVI – XVIII ст.” (1981), “Українська література XVI – XVIII ст. та інші слов’янські літератури” (1984), “Українське літературне бароко” (1987), “Писемність Київської Русі і становлення української літератури” (1988), книжка М. Гудзія “Література Киевской Руси и украинско-русское литературное единение XVII – XVIII веков” (1989), збірка “Європейське Відродження та українська література XIV – XVIII ст.” (1993).

Із належною регулярністю впродовж багатьох років виходить ініційований О. Александровим (Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова) і підтриманий О. Мишаничем збірник "Медієвістика".

Можна було би сказати і про таку трибуну, як Сковородинські читання в Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди, дітище В. Нічик та О. Мишанича: ось уже більше тридцяти років у цей виш з'їжджаються вчені, шанувальники давньої літератури, зокрема творчості Г. Сковороди, аби обмінятися думками про шляхи розвитку української медієвістики, про вивчення спадщини видатного українського філософа, накреслити плани на майбутнє. У Харкові давню українську літературу активно популяризують вихованці відділу давньої української літератури доктори філологічних наук Ігор Ісіченко та Леонід Ушкалов, творці власних дослідницьких шкіл.

Окрім величезної організаторської роботи, виконання клопітних обов'язків заступника Голови Вищої атестаційної комісії України, заступника академіка-секретаря Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України, голови спеціалізованої вченої ради Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України із захисту докторських і кандидатських дисертацій, О. Мишанич багато писав, упорядковував, коментував, виступав із доповідями на різних наукових форумах (у бібліографічному покажчику його праць зафіксовано близько чотирьохсот публікацій). Одне слово, в особі О. Мишанича ми мали справжнього, невтомного "робітника науки". Його сьогодні серед нас немає, але збереглися праці, зберігся гідний наслідування приклад служіння Україні, її культурі та науці.

Отримано 2 квітня 2013 р.

м. Київ

